
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.85

О. С. Шеремет

кандидат юридичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПРАВОВА ДОПОМОГА НАСЕЛЕННЮ ЯК ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У статті досліджено повноваження та діяльність органів місцевого самоврядування у сфері запобігання злочинності в частині надання правової допомоги населенню. Проаналізовано Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" в редакції від 25.06.2016 р.

Ключові слова: *міське самоврядування, громада, запобігання злочинам, правова допомога.*

Глобальні зміни в суспільно-політичному та економічному житті України, її перемоги та поразки за роки незалежності суттєво впливають на стан злочинності в країні. Ці проблеми стали особливо актуальними в останні роки. Як зазначають науковці, політика у сфері боротьби зі злочинністю, яку проводили в країні, виявилася неспроможною її зменшити. Рейдерство, багатомільйонне розкрадання, "розквіт" корупції тощо – це реальні сьогодення [1, с. 4]. Сучасна злочинність викликає неабияке занепокоєння в суспільстві, оскільки від стабільності в державі, дотримання рівня законності, правових норм залежить безпека кожного громадянина. Бажання досконало розібратися в процесах стрімкої криміналізації, поширення тяжких злочинів продиктоване самозахистом, прагненням до стабілізації обстановки в країні. Ми маємо багато прикладів об'єднання громадян з метою самозахисту й самозбереження, зокрема завдяки співпраці правоохоронних органів та органів місцевого самоврядування в протидії злочинності.

Проблемам запобігання злочинності науковці приділяють постійну увагу. Зокрема, різні аспекти такої діяльності було висвітлено в працях О. М. Бандурки, В. В. Голіни, В. К. Гришука, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. М. Джузи, В. П. Ємельянова, А. П. Закалюка, О. Г. Кальмана, О. М. Костенка, В. М. Кудрявцева, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, М. І. Мельника, А. А. Музики, П. Л. Фріса, В. Б. Харченка, В. І. Шакуна та ін. Проте, незважаючи на значну кількість досліджень із названої проблематики, можна констатувати, що аналіз злочинності та шляхів запобігання

злочинам залишається актуальним завданням. На наш погляд, заслуговують на більшу увагу наукові та практичні розробки питань забезпечення правопорядку на рівні органів місцевого самоврядування, оскільки сучасні праці відображають спроби теоретичного осмислення лише окремих аспектів цієї проблеми. Також вважаємо необхідним привернути увагу на необхідність правової допомоги населенню.

Метою статті є дослідження повноважень і діяльності органів місцевого самоврядування у сфері запобігання злочинності в частині надання правової допомоги населенню. Для цього було проаналізовано Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" в редакції від 25.06.2016 р.

До розробки стратегії боротьби зі злочинністю залучають спеціалістів різних галузей, що пов'язано із масштабністю проблем і шляхів їх вирішення. Однак державна політика розвитку місцевого самоврядування не завжди відрізняється послідовністю прийнятих рішень, особливо щодо взаємодії з правоохоронними органами в протидії злочинності. Якщо ж вести мову про кримінологічні аспекти, то, на жаль, сьогодні характерними рисами суспільства є посилення рівня криміналізації, зниження рівня розкриття злочинів і зменшення профілактичних та запобіжних заходів. Так, за даними Генпрокуратури, за останні два роки кількість серйозних правопорушень збільшилася в півтора-два рази. Зокрема, в 2013 р. в Україні зафіксовано 13 тис. особливо тяжких злочинів, а в 2015 р. – уже 21,5 тис. Різко зросла кількість квартирних крадіжок, угонів автомобілів, умисних убивств і викрадень людей тощо. За довідкою про

стан і структуру кримінальних правопорушень на території України за січень–березень 2016 р. і довідкою про стан та структуру кримінальних правопорушень на території України за січень–березень 2015 р. за I квартал 2016 р., було зареєстровано 203 505 кримінальних правопорушень, що на 18,2% більше ніж за аналогічний період 2015 р. За статистичними даними, збільшилася кількість тяжких (+22,5%), середньої тяжкості (+20,3%) та невеликої тяжкості злочинів (+15,6%). Злочини, що мають найбільшу тенденцію до зростання: крадіжки – 34,6%; грабежі – 48,5%; розбій – 14,1%; зґвалтування – 44,6% [2].

За словами генерального прокурора Ю. В. Луценка, 70% від усіх зареєстрованих злочинів пов'язані з викраденням майна. Кількість крадіжок зросла на 38% до 221 тис. випадків, найбільше їх зростання зареєстровано в Житомирській, Миколаївській, Одеській, Волинській, Харківській областях і м. Київ. Кількість грабежів зросла на 40% до 16,2 тис. випадків. Лідерами зростання стали Рівненська область (на 80%), Волинська (72%), Одеська (63%), Дніпропетровська (57%), Київська (54%), Запорізька (53%), м. Київ (59%). Кількість розбійних нападів зросла на 30% до 2,4 тис. випадків. Найбільший рівень зростання зареєстровано в Черкаській, Одеській, Чернівецькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Львівській, Рівненській областях. У Києві в громадських місцях (парки, площі тощо) скоєно 25 тис. злочинів – це в 2,3 рази більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Схожу ситуацію фіксують в Івано-Франківській, Кіровоградській, Одеській та Рівненській областях. Кількість викрадень автотранспорту зросла на 16% до 7000 випадків. У середньому на добу в Україні викрадають 33 транспортних засоби. Кількість ДТП зросла на 20% до 86 тис. випадків. Таке саме зростання – для ДТП із постраждалими – це 14,8 тис. випадків. У них загинуло 1761 чоловік, травмовано 19 тис. чоловік. Аварія з потерпілими в Україні відбувається кожні 20 хвилин, із загиблими – кожні три години. Кількість порушень ПДР зросла на 40% [3]. І хоча урядовці та інші керівники країни такі прорахунки пов'язують із слабкістю й неналежною підготовкою правоохоронців, із військовими діями тощо, ми вважаємо, що сьогодні немає стратегії загальних заходів запобігання злочинам. На нашу думку, разом із політичними, економічними, соціальними заходами необхідно посилювати ідеологічні чинники. Адже рівень загальної та правової культури, моральності населення завжди ставав своєрідним міцним бар'єром на шляху злочинності. Ми переконані, що саме створенням нової ідеології правової держави повинні займатися органи місцевого самоврядування.

Повноваження органів місцевого самоврядування (участь у роботі з профілактики пра-

впорушень, правова просвіта, правова допомога, керівництво діяльністю громадських пунктів охорони порядку, інших формувань правоохоронної спрямованості) повинні бути під пильним наглядом громади. Органи місцевого самоврядування повинні мати достатні джерела для виконання своїх повноважень, для вирішення повсякденних людських проблем.

Ми проаналізували Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР у редакції від 25.06.2016 р. [4]. Треба зазначити, що наразі керівництво країни ставить завдання повернути місцевому самоврядуванню його конституційно-правове значення, забезпечити його самостійність і відповідальність у вирішенні питань, що входять до його компетенції.

Серед найважливіших питань, які мають вирішувати органи місцевого самоврядування, повинні бути й питання забезпечення правопорядку. Саме тому в гл. 4 “Повноваження районних і обласних рад” вищезазначеного закону ч. 1 ст. 43 доповнено п. 36, у якому передбачено “заслуховування інформації прокурорів та керівників органів Національної поліції про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території” [4].

На нашу думку, досить вичерпно сформульовано питання правової освіти населення та правової допомоги, що надають органи місцевого самоврядування. Так, наприклад, ст. 38–1 “Повноваження у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги” зазначено, що виконавча влада має надавати первинну та вторинну правову допомогу населенню з урахуванням потреб територіальної громади. Також органи місцевого самоврядування повинні забезпечити координацію діяльності установ із надання безоплатної первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Крім того, необхідним є розгляд письмових звернень про надання безоплатної правової допомоги та надання такої допомоги з питань, що, згідно із законом, належать до їх компетенції.

Органи місцевого самоврядування здійснюють фінансування установ із надання безоплатної первинної правової допомоги, контроль за використанням коштів такими установами за призначенням, а також взаємодіють із центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги та надають їм сприяння в межах своїх повноважень.

Крім зазначеного, на органи місцевого самоврядування покладено:

- надання роз'яснень положень законодавства та консультацій щодо порядку звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- забезпечення особистого прийому осіб для надання безоплатної первинної правової допомоги;

- залучення на підставі договорів адвокатів, фізичних та юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правової допомоги;
- організація семінарів, конференцій з питань безоплатної первинної правової допомоги тощо [4].

Вказані заходи, на наш погляд, дають можливість не тільки забезпечити правову допомогу населенню, а й підняти рівень довіри до органів місцевого самоврядування, а відтак – і до держави. У зв'язку з цим доцільно навести висловлювання О. М. Литвака, що "історія і сучасність свідчать про те, що існує небезпека створення злочинної держави, якщо вона втрачає своє історичне призначення захисника слабких перед сильними, коли її сила і суд не є благочинними, а стають злочинними" [5, с. 30]. Щоб такого не відбулося, необхідно зміцнювати рівень довіри громади до держави та суспільних інституцій.

Висновки. Усе зазначене дає змогу констатувати, що ми підтримуємо доцільність і необхідність застосування в формуванні сучасної системи забезпечення правопорядку сил і засобів органів місцевого самоврядування. Здійснений аналіз чинної правової бази регулювання повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення правопорядку та організації правової допомоги населенню дає всі підстави стверджувати, що окреслені шляхи та методи її вдосконалення дають можливість надати дієву правову допомогу населенню. Ми вважаємо правову допомогу населенню одним із важ-

ливих загальносоціальних заходів запобігання злочинності в Україні, що разом із правовою освітою сприятиме підняттю рівня загальної та правової культури населення.

Список використаної літератури

1. Політика у сфері боротьби зі злочинністю України : теоретичні та прикладні проблеми : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. – Івано-Франківськ ; Харків, 2016. – 419 с.
2. Довідка про стан та структуру кримінальних правопорушень на території України за січень–березень 2016 року і Довідка про стан та структуру кримінальних правопорушень на території України за січень–березень 2015 рік [Електронний ресурс] / Генеральна прокуратура. – Київ, 2016. – Режим доступу: <http://www.ivpz.org/statistika-za-kvartal-2016-r>.
3. Луценко описал масштабы преступности в Украине [Электронный ресурс] // Новости в Украине. – 21 сентября 2016 г. – Режим доступа: http://society.lb.ua/accidents/2016/09/21/345794_lutsenko_opisial_masshtabi.html.
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР в редакції від 25.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page>.
5. Литвак О. М. Держава і злочинність : монографія / О. М. Литвак. – Київ : Атіка, 2004. – 304 с.

Стаття надійшла до редакції 14.03.2016.

Шеремет О. С. Правовая помощь населению как часть общесоциальных мер предупреждения преступности органами местного самоуправления

В статье исследованы полномочия и деятельность органов местного самоуправления в сфере предупреждения преступности в части оказания правовой помощи населению. Проанализирован Закон Украины "О местном самоуправлении в Украине" в редакции от 25.06.2016 г.

Ключевые слова: местное самоуправление, община, предупреждение преступлений, правовая помощь.

Sheremet O. Legal Aid to the Population as Part of the General Social Crime Prevention Measures by Local Governments

The article investigates the mandate and activities of the local self-government bodies in the field of crime prevention in the part of the legal education of the population and legal assistance. In this regard, reviewed the Law of Ukraine "About local government in Ukraine" as amended on 06/25/2016.

It is noted that the current crime causes considerable concern in society because of the stability in the country, observance of the law, the law depends on the security of every citizen. The desire to deeply understand the rapid process of criminalization, spreading serious crimes motivated by self-defense, the desire to stabilize the country. We have many examples of citizens' associations in self-defense and self-preservation, in particular through the cooperation of law enforcement agencies and local authorities in combating crime.

Among the most important issues that must be addressed by local governments should be the issue of law and order. Therefore, in Chapter 4, "The powers of district and regional councils" of the Act Part. 1, art. 43 added with clause 36, which provides "information hearing prosecutors and heads of the National Police of the state of law, the fight against crime, public safety and performance of the respective territory".

In our opinion, sufficient space defined legal issue of public education and legal assistance provided by local authorities. For example, Art. 38-1 "Powers in the provision of primary legal aid" states that the executive should be given primary and secondary legal aid to the population of the needs of the local community. Also, local authorities should be ensured coordination of institutions of free primary legal aid in the territory of the administrative-territorial unit. In addition, it is

necessary to review the written applications for legal aid and the provision of such assistance on matters within their competence, in accordance with the law.

Local government agencies providing funding of free primary legal aid, monitoring the use of funds by such institutions as intended, and interact with centers of free secondary legal assistance and provide them assistance within its powers.

These measures, in our view, provide an opportunity not only to provide legal assistance to the population, but also to raise the level of trust in local government and therefore also to the state.

Everything stated allows to state that we support the feasibility and the need for forming a modern system of law enforcement capabilities of local governments. We believe legal assistance to the population one of the important measures of general crime prevention in Ukraine, along with legal education will contribute to raising the level of general and legal culture of population.

Key words: *local government, community, crime prevention, legal assistance.*